

JAARVERSLAGEN MILIEUORGANISATIES: PR belangrijker dan openheid

HAN VAN DE WIEL

De tijd dat een bedrijf achter de fabriekspoort ongestoord zijn gang kon gaan is voorbij. Steeds nadrukkelijker kijken overheden en maatschappelijke organisaties het op de vingers. Hoeveel broeikasgassen stoot het uit? Maakt het indirect gebruik van kinderarbeid? Luistert het naar de zorgen van omwonenden? Maar hoe zit het eigenlijk met de pottenkijkers zelf? De jaarverslagen van vier milieuorganisaties doorgelicht

Voor dit artikel zijn de publieke jaarverslagen van het Wereld Natuur Fonds, Greenpeace, Natuur en Milieu en Milieudefensie langs de meetlat van het maatschappelijk verantwoord ondernemen gelegd. Die meetlat is overgenomen uit het onderzoek 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen in de etalage 2003' van bureau Berenschot:

- Wat meldt de organisatie over energiebesparing, afvalreductie, inkoopbeleid, personeelsbeleid en veiligheid en gezondheid van de medewerkers? Dit zijn de 'ijzeren MVO-indicatoren'.
- Wat meldt de organisatie over integer actievoeren – ofwel: wat is de ethiek van de organisatie?
- Stakeholders: wat zijn de contacten met de leden en donateurs, bedrijven en overheden en wat stellen ze voor?
- Financiën: geeft de organisatie openheid van zaken over de herkomst en besteding van de financiële middelen en de eventuele keuze van sponsors? Dit criterium komt trouwens niet van Berenschot.

Uit het onderzoek blijkt dat natuur- en milieuorganisaties maar heel summier inzicht geven in hun maatschappelijk doen en laten. De jaarverslagen zijn pr-instrumenten waarin de organisaties zichzelf in een zo gunstig mogelijk daglicht stellen. Wat ontbreekt zijn zakelijke overzichten (bij voorkeur in de vorm van tabellen en grafieken) van de overbekende indicatoren: CO₂-uitstoot, kilo's afval, stroomverbruik, kubieke meter gas, auto-, trein- en vliegtuigkilometers, aantal allochtone werknemers, salarisschalen, acties en de effecten daarvan, interne gedragscodes, de hoeveelheden ingekochte goederen als papier, toner, computers, enzovoort, enzovoort. Kortom: precies de dingen die milieuorganisaties van bedrijven vragen.

Tot slot: in het recente rapport 'Transparantiebenchmark 2004. Deel 2: Maatschappelijke organisaties' komen bureau Berenschot, de Universiteit Nyenrode en het ministerie van Economische Zaken tot andere bevindingen dan de auteur van dit artikel: Milieudefensie verkeert volgens het rapport in de voorhoede van de transparante organisaties, Greenpeace, Wereldnatuurfonds en Natuur en Milieu zitten in de sub-top. Hoe zijn de verschillen te verklaren? Op de eerste plaats beoordeelt de 'Transparantiebenchmark' veel meer aspecten dan dit blad. Op de tweede plaats kent het rapport een wegingsfactor toe aan de criteria die anders uitpakt dan in dit blad.

Meer informatie:

De jaarverslagen van de vier organisaties zijn te lezen als pdf-bestanden op hun websites: www.wnf.nl; www.greenpeace.nl; www.milieudefensie.nl en www.snm.nl

GREENPEACE

Wat verdient de directie?

Greenpeace heeft een twee-koppige directie die samen voor 150.768 euro op de loonlijst staan. Wereld Natuur Fonds heeft vier directeuren die samen 448.559 euro per jaar kosten. - Natuurmonumenten is voor haar drie hoofden jaarlijks 448.559 euro kwijt. De drie milieuorganisaties haalden daarmee de top 50 van goededoelenorganisaties die volgens de Volkskrant hun directies het meeste betalen.

Bij Milieudefensie stond de driekoppige directie in 2003 samen voor 88.826 euro in de boeken. (Bij Milieudefensie kan een directeur maximaal 3300 euro bruto per maand verdienen, bij een volledig dienstverband. In de praktijk is vier dagen het maximale dienstverband.)

De twee directeuren van Natuur en Milieu (samen 1,7 fte) kosten de stichting 152.404 euro per jaar.

IJzeren MVO-indicatoren

Natuur en Milieu geeft veel informatie over de interne milieuzorg, maar weinig systematisch. De intenties zijn er, de daden wellicht ook, maar de harde resultaten (cijfers!) om dat te controleren ontbreken. Het jaarverslag maakt gewag van pogingen meer allochtone medewerkers te werven. Het zijn er nu drie (op een totaal van 83). Ook wordt uitgebreid stilgestaan bij de geslaagde pogingen het ziekteverzuim te verlagen.

Ethiek

De manier waarop Natuur en Milieu zijn doelen tracht te bereiken blijft vaag. Er worden nota's aangeboden, veldsymposia georganiseerd, rechtszaken aangespannen, 'er op uit getrokken', ruzie gemaakt om een convenant (Waar ging die ruzie over? Welk standpunt nam Natuur en Milieu in?), lastige vragen gesteld, enzovoort. In een enkel geval – zoals bij het herstellen van de stilte in bepaalde gebieden – wordt uitvoerig de gevolgde strategie uit de doeken gedaan. Niet duidelijk is of de gevolgde actiemethoden intern zijn getoetst.

Financiën

De programma- en projectsubsidies van het ministerie van VROM zijn voor Natuur en Milieu steeds de grootste bron van inkomsten. Andere subsidieverstrekkers zijn het ministerie van LNV, het VSBfonds, SenterNovem en de Rabobank. Van deze laatste bank wordt de hoogte van het bedrag niet genoemd.

De financiën van Natuur en Milieu worden duurzaam beheerd door de ASN Bank. Het beheer van de beleggingsportefeuille is in eigen handen. Het is het beleid van Natuur en Milieu om milieuvriendelijk te beleggen in “fondsen van de ASN bank”. Welke fondsen dat zijn wordt niet duidelijk.

Stakeholders

Natuur en Milieu zoekt draagvlak in de samenleving, onder meer door het publiek te betrekken bij campagnes en onderzoeken. Om die reden is in 2003 het ‘SNM-forum’ ingesteld, een gezelschap wetenschappers en mensen uit het bedrijfsleven, de advieswereld, financiële instellingen, maatschappelijke organisaties, overheid en politiek. De namen van de Forumleden staan in het jaarverslag vermeld. Om de band met de achterban te versterken zijn O-teams opgericht, ”de ogen en oren in de samenleving” die op verzoek van Natuur en Milieu kwalitatieve onderzoeken doen zoals speuren naar de herkomst van zwerfvuil of naar de staat van het openbaar vervoer. Wat de O-teams hebben bereikt is niet duidelijk. Het jaarverslag bevat een lijst van alle projecten en activiteiten van 2003, compleet met de beschikbare financiën.

Commentaar Louise van Deth, directeur interne werkprocessen Natuur en Milieu: “Het jaarverslag heeft bij ons nooit zo’n belangrijke rol gespeeld. Dat begint nu pas te komen. Ik kan de gevolgen van die omslag nog niet goed overzien. Het jaarverslag is het visitekaartje van de organisatie en ik vind dat wij het goede voorbeeld moeten geven. Maar je kunt niet alles tegelijk. Wat we in ieder geval gaan doen, is de resultaten weergeven van onze inspanningen in plaats van alleen de inspanningen op te sommen: wat hebben we bereikt. Ik zit niet te wachten op een extra milieuboekhouding, we moeten al zoveel registreren. Maar de suggestie vind ik interessant.”

MILIEUDEFENSIE

Veel vragen

IJzeren MVO-indicatoren

Het jaarverslag meldt er niets over.

Ethiek

Milieudefensie is een actieorganisatie maar de actiestrategie, de manier waarop Milieudefensie de druk opvoert en de interne controle daarop (is er een gedragscode?) blijven onbelicht: waarom in het ene geval voor een spandoek gekozen en in het andere voor een tijdelijke blokkade? Hoe moeten we nu het dreigement van minister Peijs van Verkeer en Waterstaat interpreteren om subsidie aan Milieudefensie in te trekken na een blokkade van het ministerie? Is Peijs snel aangebrand of maakte Milieudefensie het te dol?

Stakeholders

Van de vier onderzochte organisaties is Milieudefensie de enige vereniging, met de algemene ledenvergadering als hoogste beslissingsorgaan en een onafhankelijkheid verenigingsblad. Over de ledenvergadering wordt alleen gemeld waar hij was, niet waarover hij ging, of er gestemd is, enzovoort. Ook wordt niet duidelijk welke rol (actieve) leden - en de 100 lokale afdelingen - hebben gehad in de besluiten van Milieudefensie.

Financiën

VMD heeft beleggingen; waarin wordt niet gemeld. In het jaarverslag staat dat de overheid de subsidie aan de organisatie ter discussie stelt. Waarom? Van welke departementen komt de subsidie? Voor welke activiteiten?

Commentaar Vera Dalm, directeur Campagnes :

“De kritiek op het publieke jaarverslag is deels terecht. Milieudefensie geeft echter twee jaarverslagen uit. Naast het algemene is er een apart financieel jaarverslag dat dieper ingaat op onder meer de beleggingen en de salarissen van de directeuren. Dat verslag moet apart worden aangevraagd. Maar de discrepantie tussen wat wij van andere vragen en wat we zelf laten zien kan eigenlijk niet. Volgend jaar geven we daarom wederom twee jaarverslagen uit met een wat andere opzet: een kort algemeen jaaroverzicht en een maatschappelijk jaarverslag waarin we informatie geven over zaken die nu ontbreken. Veel van die informatie is wel intern beschikbaar. Zo hanteren we diverse gedragscodes, zoals een gedragscode bij het opbouwen van cases rond bedrijven. Een milieuboekhouding hebben we feitelijk al maar die is nooit gepubliceerd: gas-, water-, en stroomverbruik, inkoop van materialen houden we allemaal bij. Een kleine organisatie als de onze moet steeds de afweging maken tussen geld stoppen in acties of in interne diensten. Dan weet je in de meeste gevallen het antwoord wel.”

WERELD NATUUR FONDS: ‘Oplossingsgerichte aanpak’

IJzeren MVO-indicatoren

Het WNF-jaarverslag zegt niets over interne milieuzorg - behalve over de papiersoort van het jaarverslag -, veiligheid, gezondheid en personeelsbeleid.

Ethiek

Niets staat er in het jaarverslag over de manier van ‘actievoeren’, behalve dat het WNF kiest voor ‘constructieve, oplossingsgerichte aanpak’. Geen woord over keuzes die gemaakt moesten worden of over dilemma's.

Stakeholders

De liefde voor het samenwerken met bedrijven en lokale gemeenschappen wordt in alle toonaarden beleden. Maar verder dan een opsomming van de (alle? sommige?) bedrijven waarmee wordt samengewerkt komt het verslag niet. Over de aard van de samenwerking tast de lezer in het duister. Hoofdsponsor Essent krijgt meer aandacht, al komen we alleen te weten dat het geld dat uit deze sponsorovereenkomst voortvloeit ten goede komt aan wetlandsprojecten. Om hoeveel geld gaat het? Moet het WNF iets terug doen voor het geld?

Financiën

Het WNF heeft in 2003 1,711 miljoen euro aan baten van bedrijven ontvangen. Over eventuele wederdiensten van het WNF aan deze bedrijven staat niets in het jaarverslag. Er is bijna 23 miljoen euro belegd. Bij het beleggen in aandelen is een aantal fondsen op grond van onvoldoende milieuprestaties ‘op voorhand’ uitgesloten. Dank je de koekoek! In welke fondsen het WNF wél belegt, vermeldt het jaarverslag niet.

Het Wereld Natuur Fonds zegt geen kans te zien om te reageren.

GREENPEACE: Het begin is er

IJzeren MVO-indicatoren

Het jaarverslag staat uitvoerig stil bij het beleid van interne milieuzorg, maar verzuimt feiten en resultaten te vermelden. De tekst gaat in op de grote rol en betekenis van vrijwilligers voor de organisatie en van de ondersteuning die zij bij hun werk krijgen, maar nergens staat welke ondersteuning. Hetzelfde gaat op voor het personeelsbeleid voor de betaalde medewerkers.

Ethiek

Acties van Greenpeace zijn principieel gewelddoos. “De acties zijn gericht tegen het beleid van een bedrijf of een overheid, niet tegen de medewerkers ervan. (...) Greenpeace zorgt er voor dat iedereen die aan een Greenpeace-actie meedoet de vaardigheden heeft om te allen tijde gewelddoos te blijven én om veilig te kunnen werken.” In het jaarverslag staat niet of deze intentie op papier staat (dus toetsbaar is) en wordt waargemaakt.

Stakeholders

Uit het jaarverslag blijkt dat Greenpeace samenwerkt met andere Greenpeacekantoren in de wereld, met andere milieuorganisaties en in een enkel geval zelfs met de douane. Over de aard van die samenwerking zegt het jaarverslag niks.

Greenpeace is een stichting met donateurs. Dat werden er in 2003 minder. Hoe dat komt, wordt niet uit de doeken gedaan. Greenpeace luistert naar de donateurs middels de informatielijn: “Welke onderwerpen vinden onze donateurs belangrijk, wat vinden (ze) van onze campagnes en (hoe) beoordelen ze onze acties?” Een omstreden actie tegen een oorlogsschip leidde tot veel opzeggingen. Was dat aanleiding de actiestrategie aan te passen? Is het bij Greenpeace ‘u vraagt, wij draaien’?

Financiën

Greenpeace bezit meer dan 6 miljoen euro aan beleggingen. Uit het jaarverslag wordt duidelijk in welke bedrijven en fondsen Greenpeace belegt. De koppeling met een eventueel beleggingenbeleid ontbreekt.

Commentaar Liesbeth van Tongeren, algemeen directeur -Greenpeace Nederland:

“De tijd van ‘trust me’ is voorbij. Nu is het ‘show me’. Maar ik zoek naar de juiste balans in de hoeveelheid informatie. Je moet donateurs niet overspoelen met informatie waar ze niks mee kunnen. Wat zegt het als je het ene jaar meer vliegt dan het andere? Of dat we twaalf vrijwilligers hebben getraind? Wat is je ijkpunt?”

“Ik vind het zinniger om in je jaarverslag de geboekte successen te vermelden en ook wat (nog) niet gelukt is. Daar betaalt een donateur voor en dat maakt indruk. In het volgende jaarverslag zullen we stapjes verder gaan. Hoe, daar worstel ik nog mee, want je moet je steeds afvragen wat je toevoegt. Overigens is over een aantal kwesties die niet in het jaarverslag staan wel informatie op onze website te vinden.”